

Mirosław Sołtysiak

Politechnika Rzeszowska
Wydział Zarządzania
Zakład Finansów, Bankowości i Rachunkowości
e-mail: miroslaw@prz.edu.pl

Postrzeżenie zjawiska wykluczenia finansowego przez młode pokolenie Polaków

Kody JEL: G20, G29

Słowa kluczowe: wykluczenie finansowe, postrzeżenie, młode pokolenie

Streszczenie. Problematyka wykluczenia finansowego stanowi przedmiot badań naukowych od kilku dekad. Każda jednostka może w jakimś okresie swojego życia stać się osobą wykluczoną ze względu na szereg różnych uwarunkowań (poziom wiedzy, dochody, posiadany status majątkowy, narodowość, postawy życiowe itp.), czyli taką, która pomimo wykazywanej chęci nie może brać udziału w normalnych działaniach, jakie mają możliwość podejmować inni członkowie danej społeczności.

W artykule przedstawiono wyniki badań dotyczących znajomości przez młodych Polaków zagadnień związanych z wykluczeniem finansowym. W pierwszej części zaprezentowano stan znajomości tego zagadnienia w grupie badawczej. Następnie wskazano przyczyny oraz osoby potencjalnie zagrożone możliwością wykluczenia. W dalszej części zaprezentowano wyniki przeprowadzonej przez respondentów oceny poziomu tego zjawiska oraz wskazano, kto ich zdaniem jest odpowiedzialny za przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia finansowego.

Wprowadzenie

Wykluczenie jednostki czy grup społecznych związane jest z brakiem możliwości ich udziału w danych wydarzeniach, możliwości korzystania przez nich z określonych praw czy też ich dostępu do określonych usług i produktów. Nie jest zjawiskiem nowym, które pojawiło się wraz z zapoczątkowanymi w drugiej połowie XX wieku badaniami

na tematy wykluczenia społecznego¹ i związanego z nim wykluczenia finansowego². Towarzyszyło ono nam od wieków poprzez wszystkie okresy historyczne i we wszystkich systemach politycznych. Zjawisko to w różnym stopniu uwidaczniało się w zależności od tego, jakiego okresu historycznego dotyczyło, z jaką kulturą czy społecznością było związane. Zawsze jednak występowały pewne ograniczenia, które prowadziły do sytuacji, w której dana jednostka stawała się wykluczona, czyli chociaż sama wykazywała chęć, nie mogła brać udziału w normalnych działaniach, jakie mieli możliwość podejmować inni członkowie danej społeczności (Richardson, Le Grand, 2002, s. 11). W praktyce występuje ograniczenie dostępu dla danej osoby lub grupy społecznej do możliwości i zasobów pozwalających innym członkom tej społeczności na maksymalizowanie własnych korzyści (Weber, 2002). Ograniczenia takie stają się podstawą do ciągłego pogłębiania się rozwarstwienia społecznego nie tylko w ubogich państwach rozwijających się, ale również w państwach wysoko rozwiniętych. Dlatego w przeciwdziałaniu różnym rodzajom wykluczenia jednostki lub grup społecznych powinny brać równocześnie czynny udział podmioty z różnych sektorów. Rozwiązanie problemu wykluczenia finansowego nie spoczywa wyłącznie na barkach instytucji z sektora finansowego, ale powinno być ściśle powiązane z aktywną polityką społeczną w zakresie: przeciwdziałania bezrobociu, pomocy społecznej, zaopatrzenia emerytalno-rentowego (Kazimierczak, Rymśza, 2005, s. 5). Trzeba podkreślić, że realizacja jakichkolwiek działań mających na celu przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia powinno być ściśle związane z działaniami informacyjno-edukacyjnymi pozwalającymi członkom danej społeczności zapoznać się z tymi zjawiskami oraz możliwymi działaniami, które uchronią ich przed stanieniem się wykluczonymi.

Celem artykułu jest zbadanie stanu wiedzy młodego pokolenia Polaków o zjawiskach związanych z wykluczeniem finansowym. Ponadto identyfikacja osób i grup społecznych, które zdaniem przedstawicieli młodego pokolenia są zagrożone możliwością takiego wykluczenia, oraz determinantów, które mają wpływ na jego występowanie.

1. Wykluczenie finansowe

Zjawisko wykluczenia finansowego jest zagadnieniem skomplikowanym i niejednoznacznym, co w znacznym stopniu wpływa na trudność jego zdefiniowania. Najprościej jest ono definiowane jako proces, w którym obywatele mają utrudniony dostęp do możliwości korzystania z produktów i usług finansowych³

¹ Po raz pierwszy zjawisko wykluczenia społecznego zostało przedstawione w 1988 r. w dokumencie Komisji Europejskiej *Second European Poverty Programme*.

² Po raz pierwszy pojęcie wykluczenia finansowego zostało użyte w 1993 r., kiedy to zwrócono uwagę na ograniczenie możliwości fizycznego dostępu do usług bankowych.

³ Natomiast Leyshon i Thrift (1995) zdefiniowali wykluczenie finansowe jako procesy służące ograniczeniu dostępu do systemu finansowego określonym grupom społecznym.

(Financial..., 2008, s. 9)⁴. Doznają oni pewnego rodzaju upośledzenia w codziennym funkcjonowaniu przejawiającego się pozbawieniem określonych członków społeczeństwa lub grup społecznych równego, pełnego dostępu do oferowanych na rynku usług finansowych.

Zdaniem Buko (2011, s. 268) pełne zdefiniowanie zjawiska wykluczenia finansowego wymaga uwzględnienia następujących aspektów:

- a) określenie mianem wykluczenia finansowego sytuacji braku lub ograniczonego dostępu do enumeratywnie wskazanej grupy usług finansowych uznanych za mające podstawowe znaczenie dla konsumenta indywidualnego, przy czym ograniczony dostęp do usług odnosi się zarówno do uwarunkowań przestrzennych, jak i niedostatecznego stopnia uświadomienia potencjalnych konsumentów w odniesieniu do możliwości uczestnictwa w systemie finansowym i związanych z tym korzyści;
- b) określenie pojęcia wykluczenia finansowego jako stopniowego procesu odłączania się od rynku usług finansowych, na przykład ze względu na niedostosowanie oferty czy niski dochód.

Analizując powyższe definicje, należy stwierdzić, że ograniczenia te mogą być wynikiem z jednej strony podejmowanych działań lub zaniechań po stronie banków i instytucji finansowych, z drugiej zaś strony mogą wynikać z przyczyn bezpośrednio związanych z samym wykluczonym⁵ lub grupą wykluczonych⁶.

1.1. Obszary i rodzaje wykluczenia finansowego

Zjawiska wykluczenia finansowego i wykluczenia społecznego są ze sobą nierozłącznie związane, ich związek jednak nie jest jednakowo przedstawiany w zależności od miejsca ich rozpatrywania. W krajach Europy Zachodniej uważa się, że wykluczenie finansowe stanowi przyczynę wykluczenia społecznego, w Polsce zaś twierdzi się na odwrót – że to wykluczenie społeczne stanowi przyczynę wykluczenia finansowego (Iwanicz-Drozdowska, 2011). Dlatego też do określenia rodzajów wykluczenia finansowego należy uwzględnić podstawowe typy wykluczenia społecznego (Czapiński, 2007):

- a) wykluczenie strukturalne związane z miejscem zamieszkania, wykształceniem oraz osiągalnymi dochodami;
- b) wykluczenie fizyczne związane z wiekiem, niepełnosprawnością i brakiem zatrudnienia;

⁴ Anderloni (2007) proponuje również bardziej szczegółową definicję zjawiska wykluczenia finansowego. Jego zdaniem to brak utrudnienie w dostępie do produktów uniwersalnych, niemających istotnego wpływu na budżet gospodarstwa domowego, ale stanowiących ważny element dla przetrwania społeczeństwa, poczucia bezpieczeństwa oraz aktywnego uczestniczenia w życiu społecznym i ekonomicznym.

⁵ Na przykład poziom wykształcenia, preferencje co do formy płatności, stosunek do nowych technologii.

⁶ Na przykład brak zatrudnienia, miejsce zamieszkania, wiek, niepełnosprawność.

- c) wykluczenie normatywne związane z narodowością, religią, wyglądem, konfliktami z prawem oraz naużywaniem alkoholu czy narkotyków.

W odniesieniu do zjawiska wykluczenia finansowego Kempson i Whyley wyszczególnili sześć rodzajów wykluczenia finansowego (Financial Services Authority, 2000):

- a) wykluczenie geograficzne – wynika ono z braku fizycznej dostępności placówek bankowych na danym terenie;
- b) wykluczenie dostępności – wynika ono z braku dostępu do usług bankowych ze względu na przyjętą przez bank politykę podejmowania ryzyka;
- c) wykluczenie ze względu na warunki – jest ono związane z niedostosowaniem warunków usług do potrzeb i oczekiwań potencjalnych klientów;
- d) wykluczenie ze względu na cenę – związane jest ono z ustaleniem przez bank zbyt wysokich opłat w stosunku do możliwości finansowych potencjalnych klientów;
- e) wykluczenie marketingowe – jest związane z przyjętą polityką banku, która pomija obsługę pewnych grup klientów;
- f) samowykluczenie – związane z postawami klientów względem korzystania z usług bankowych, ich doświadczeniami na tym rynku oraz możliwościami finansowymi.

Natomiast na podstawie kryteriów produktowo-technologicznych można wyróżnić następujące obszary wykluczenia finansowego: wykluczenie płatnicze, wykluczenie transakcyjne, wykluczenie oszczędnościowe, wykluczenie kredytowe, wykluczenie inwestycyjne, wykluczenie ubezpieczeniowe, wykluczenie emerytalne, wykluczenie technologiczne (bankowość internetowa), wykluczenie technologiczne (bankowość mobilna).

2. Metodyka i wyniki badań

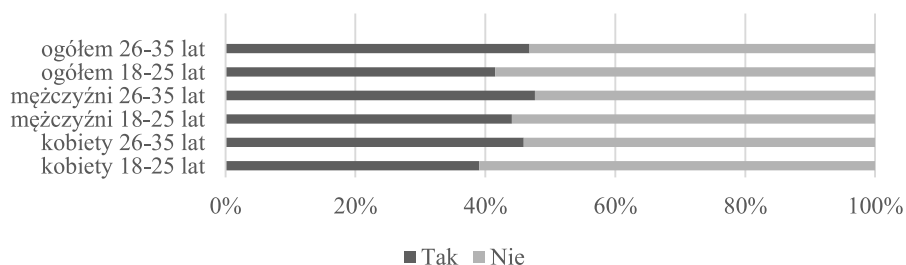
W badaniach „Postrzeganie zjawiska wykluczenia finansowego przez członków młodego pokolenia Polaków” wykorzystano jako instrument pomiarowy kwestionariusz ankietowy. W badaniach wzięła udział grupa 589 respondentów składająca się z 297 kobiet oraz 292 mężczyzn w wieku od 18 do 35 lat. Uczestnicy badań zostali podzieleni przy uwzględnieniu kryterium płci i wieku na cztery grupy: kobiety 18–25 lat (25,63%), kobiety 26–35 lat (24,79%), mężczyźni 18–25 lat (24,28%), mężczyźni 26–35% (25,30%).

Podstawowym celem przeprowadzonych badań było podjęcie próby oceny znajomości zagadnień związanych ze zjawiskiem wykluczenia finansowego wśród młodego pokolenia Polaków. Ponadto wskazanie grupy osób, które zdaniem młodych respondentów są zagrożone możliwością wykluczenia finansowego, oraz poznanie determinantów, które zdaniem ankietowanych wpływają na występowanie tego zjawiska.

2.1. Świadomość występowania zjawiska wykluczenia finansowego

Na wstępie badań ankietowani zostali poproszeni o wskazanie, czy zjawisko wykluczenia finansowego jest im znane. Należy podkreślić, że respondenci przed udzieleniem odpowiedzi na to pytanie mieli możliwość zapoznania się z definicją pojęcia wykluczenia finansowego. Miało to na celu ograniczenie liczby błędnych odpowiedzi udzielonych przez ankietowanych z powodu braku znajomości istoty analizowanego zjawiska.

W analizowanej grupie badawczej 44,14% respondentów wskazało, że posiada świadomość występowania zjawiska wykluczenia finansowego (rys. 1). Odpowiedź taką częściej wskazywali mężczyźni (45,89%) niż kobiety (42,42%) oraz respondenci z grupy wiekowej 26–35 lat (46,78%) niż ankietowani z grupy wiekowej 18–25 lat (41,49%).

Rysunek 1. Świadomość występowania zjawiska wykluczenia finansowego wśród respondentów

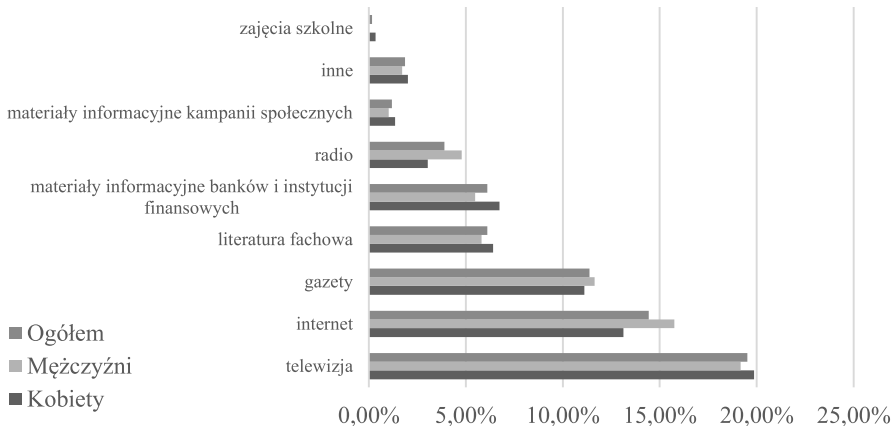
Źródło: opracowanie na podst. badań własnych

Następnie osoby uczestniczące w badaniach zostały poproszone o wymienienie źródeł, z jakich pozyskiwały informacje na temat zjawiska wykluczenia finansowego (rys. 2). Należy podkreślić, że ankietowani wskazywali, że pozyskiwali informacje na ten temat przede wszystkim ze środków masowego przekazu. Na pierwszym miejscu wymienili telewizję (19,52%), a na kolejnych miejscach internet (14,43%) oraz gazety (11,37%). 3,9% badanych twierdziło, że uzyskało informacje na temat zjawiska wykluczenia finansowego z radia.

Tylko niewielka liczba badanych zadała sobie trud, aby pogłębić swoją wiedzę na temat analizowanego zagadnienia przy wykorzystaniu literatury fachowej (6,11%) oraz materiałów informacyjnych opracowanych przez banki lub instytucje finansowe (6,11%). Ze źródeł tych częściej korzystały kobiety niż mężczyźni. Należy podkreślić, że tylko 1,19% ankietowanych zadeklarowało, że pozyskało informacje z materiałów informacyjnych przygotowanych w ramach prowadzonych kampanii społecznych.

W tym miejscu należy podkreślić, że zdaniem uczestników badań dostępność informacji na temat wykluczenia finansowego jest ograniczona. 43,63% respondentów na pytanie o dostępność informacji na ten temat wskazało odpowiedź *mała*, a 25,13%

ankietowanych odpowiedź *bardzo mała*. Z kolei zdaniem 25,3% badanych dostępność ta była średnia, a 5,94% respondentów – *duża*. Należy zaznaczyć, że nikt z uczestników badań nie wskazał na odpowiedź *bardzo duża*.

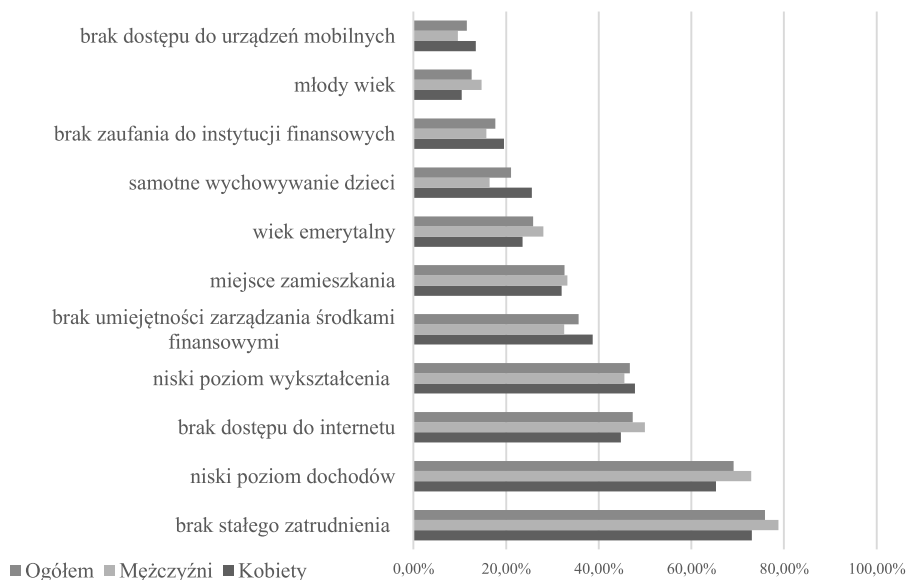
Rysunek 2. Źródła, z których respondenci pozyskiwali informacje na temat zjawiska wykluczenia finansowego

Źródło: opracowanie na podst. badań własnych

2.2. Przyczyny wykluczenia finansowego

Uczestniczący w badaniach ankietowani wskazali kilkanaście przyczyn, które mogą mieć wpływ na wykluczenie finansowe danej osoby (rys. 3). Jako dwa podstawowe powody występowania tego zjawiska respondenci wskazali brak stałego zatrudnienia (75,89%) oraz niski poziom dochodów (69,10%). Należy podkreślić, że oba te czynniki były częściej wskazywane przez mężczyzn niż kobiety. Brak stałego zatrudnienia wskazało odpowiednio 73,06% kobiet oraz 78,77% mężczyzn, a niski poziom dochodów 65,32% kobiet oraz 72,94% mężczyzn. Czynniki te były również częściej wskazywane przez respondentów z grupy wiekowej 26–35 lat (brak stałego zatrudnienia 78,64%; niski poziom dochodów 71,86%) niż przez respondentów z grupy 18–25 lat (brak stałego zatrudnienia 73,13%; niski poziom dochodów 66,32%).

Interesujący jest fakt, że ankietowani wiążą ściśle zjawisko wykluczenia finansowego z brakiem możliwości korzystania z nowoczesnych kanałów dystrybucji usług finansowych. Dowodem na to jest wskazanie przez nich jako trzeciego w kolejności czynnika braku możliwości korzystania z internetu. Wskazała go prawie połowa badanych (47,37%, w tym 44,78% kobiet oraz 50,00% mężczyzn). W tym miejscu należy podkreślić, że co dziewiąty uczestnik badań wskazał również jako czynnik wpływający na wykluczenie finansowe brak dostępu do urządzeń mobilnych (13,47% kobiet oraz 9,59% mężczyzn).

Rysunek 3. Podstawowe przyczyny wykluczenia finansowego w opinii respondentów

Źródło: opracowanie na podst. badań własnych

Na kolejnych miejscach wśród przyczyn wykluczenia finansowego ankietowani wskazali niski poziom wykształcenia (46,49%) oraz brak umiejętności zarządzania środkami finansowymi (35,65%). Trzeba zaznaczyć, że oba te czynniki częściej były wskazywane przez kobiety niż przez mężczyzn. Odpowiednio niski poziom wykształcenia wskazało 47,81% kobiet oraz 45,55% mężczyzn, natomiast brak umiejętności zarządzania środkami finansowymi wskazało 38,72% kobiet oraz 32,53% mężczyzn. Oba te czynniki były częściej wskazywane przez respondentów zaliczonych do grupy wiekowej 26–35 lat.

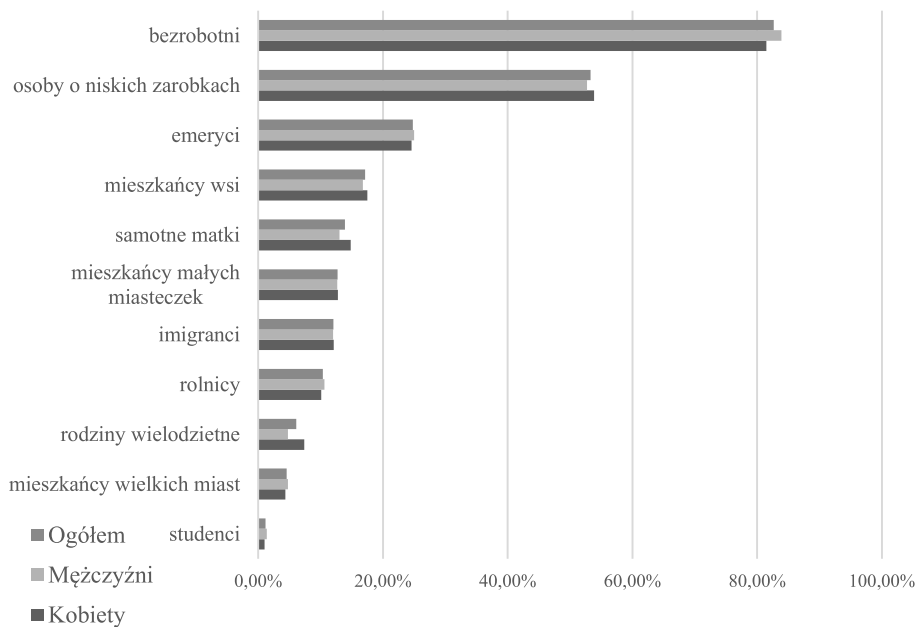
Co trzeci z uczestników badań wiązał możliwość występowania zjawiska wykluczenia finansowego z miejscem zamieszkania. Z kolei co czwarty respondent uważał, że na wykluczenie finansowe może mieć wpływ wiek danej osoby. 25,81% badanych wskazało jako czynnik wiek emerytalny, a 12,56% młody wiek. Czynniki te częściej były wybierane przez mężczyzn niż kobiety. Odpowiednio wiek emerytalny wskazało 23,57% kobiet oraz 28,08% mężczyzn, a młody wiek 10,44% kobiet oraz 14,73% mężczyzn.

Należy także zaznaczyć, że co szósty uczestnik badań wymieniał wśród czynników wpływających na wykluczenie finansowe możliwość samowykluczenia przejawiającą się brakiem zaufania do instytucji finansowych. Czynnikiem ten wskazało 19,53% uczestniczących w badaniach kobiet oraz 15,75% mężczyzn. Podkreślenia wymaga fakt, że czynnik ten był częściej wskazywany przez respondentów zaliczonych do grupy wiekowej 18–25 lat (19,39%) niż przez ankietowanych z grupy wiekowej 26–35 lat (15,93%).

2.3. Osoby zagrożone wykluczeniem finansowym

Na wstępie należy podkreślić, że prawie 87% ankietowanych uważało, że nikt nie powinien być zagrożony możliwością wykluczenia finansowego. Najczęściej taką odpowiedź wskazywały kobiety z grupy wiekowej 26–35 lat (89,73%), a najrzadziej mężczyźni z grupy wiekowej 18–25 lat (84,10%).

Respondenci, którzy byli odmiennego zdania, zostali poproszeni o wskazanie osób, które ich zdaniem powinny podlegać wykluczeniu finansowemu. Wśród wskazanych przez nich osób znalazły się: osoby starsze (4,58%), osoby samotne (5,60%), osoby o niskim statusie majątkowym (6,96%) oraz osoby, które dopuściły się „nierzetelności” w kwestiach finansowych (9,00%).

Rysunek 4. Osoby zagrożone wykluczeniem finansowym w opinii respondentów

Źródło: opracowanie na podst. badań własnych

Następnie ankietowani zostali poproszeni o określenie osób potencjalnie zagrożonych możliwością wykluczenia finansowego (rys. 4). Zdaniem uczestników badań osobami najbardziej narażonymi na wykluczenie finansowe są bezrobotni (82,68%) oraz osoby pracujące uzyskujące niskie dochody (53,31%). Osoby bezrobotne najczęściej były wskazywane przez mężczyzn z grupy wiekowej 26–35 lat (85,22%), a najrzadziej przez

kobiety z grupy wiekowej 18–25 lat (81,46%). Natomiast osoby pracujące uzyskujące niskie dochody najczęściej wymieniały kobiety z grupy wiekowej 18–25 lat (57,61%), a najrzadziej kobiety z grupy wiekowej 26–35 lat (50,00%).

Na kolejnych miejscach ankietowani wymienili: emerytów (24,79%), samotne matki (13,92%), imigrantów (12,05%) oraz rolników (10,36%). Na emerytów najczęściej wskazywali respondenci z grup wiekowych 26–35 lat (26,10%, w tym 24,66% kobiety oraz 27,52% mężczyźni). Z kolei możliwość wykluczenia finansowego samotnych matek najczęściej była wskazywana przez kobiety z grupy wiekowej 26–35 lat (15,75%), a najrzadziej przez mężczyzn z grupy wiekowej 18–25 lat (11,89%).

Wskazania respondentów potwierdziły również, że zdaniem młodych ludzi bardzo duży wpływ na fakt, że dana osoba może być zagrożona możliwością wykluczenia finansowego, ma jej miejsce zamieszkania. Zdaniem ankietowanych najbardziej narażone na ten rodzaj wykluczenia są osoby mieszkające na wsi (17,15%), w mniejszym stopniu mieszkańcy małych miasteczek (12,73%), a w najmniejszym stopniu mieszkańcy dużych miast (4,58%). Należy podkreślić, że największą wagę do miejsca zamieszkania jako czynnika mającego wpływ na wykluczenie finansowe danej osoby przykładały kobiety z grupy wiekowej 18–25 lat. Zdaniem co piątej respondentki z tej grupy potencjalnym wykluczonym był mieszkaniec wsi, a zdaniem co siódmej mieszkaniec małego miasteczka. Trzeba zaznaczyć, że w przypadku uczestniczących w badaniach kobiet liczba osób wskazujących na możliwość zagrożenia wykluczeniem finansowym wśród mieszkańców wsi i małych miasteczek zmniejszała się wraz z wiekiem respondentek. Z kolei w grupie ankietowanych mężczyzn odnotowano sytuację odwrotną. Podkreślenia wymaga również fakt, że możliwość wykluczenia finansowego osób zamieszkujących w dużych miastach najczęściej była wskazywana przez mężczyzn z grupy wiekowej 18–25 lat (6,29%), a najrzadziej przez mężczyzn z grupy wiekowej 26–35 lat (3,35%).

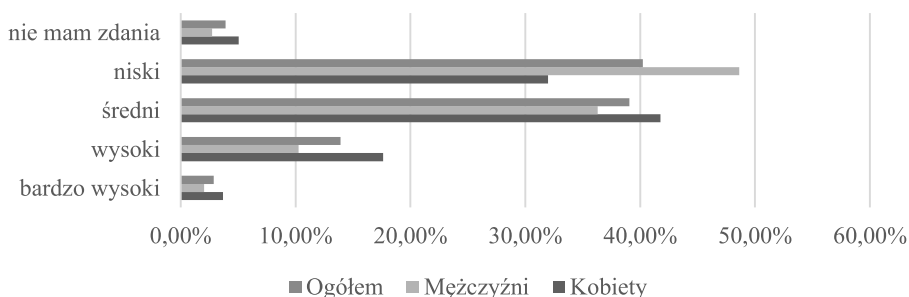
Należy także zaznaczyć, że respondenci uważali, że zjawisko wykluczenia finansowego nie dotyczy młodych studiujących osób. Możliwość pojawienia się takiego zagrożenia w tej grupie wskazało zaledwie 1,19% badanych (w tym 1,02% zaliczanych do grupy wiekowej 18–25 lat oraz 1,36% z grupy wiekowej 26–35 lat).

2.4. Poziom wykluczenia finansowego w ocenie respondentów

W dalszej kolejności uczestnicy badań zostali poproszeni o dokonanie oceny poziomu występowania zjawiska wykluczenia finansowego w Polsce (rys. 5) oraz dokonanie oceny możliwości wykluczenia finansowego własnej osoby (rys. 6).

Dokonując oceny poziomu występowania zjawiska wykluczenia finansowego w Polsce, zdecydowana większość respondentów wskazana na odpowiedzi *niski* (40,23%) lub *średni* (39,05%). Należy podkreślić, że możliwość występowania zjawiska wykluczenia finansowego w Polsce na niższym poziomie ocenili mężczyźni niż kobiety. 48,63% mężczyzn (w tym 40,56% z grupy wiekowej 18–25 lat oraz aż 56,37% z grupy wiekowej

26–35 lat) wybrało odpowiedź *niski*, a 36,30% mężczyzn (w tym 41,26% z grupy wiekowej 18–25 lat oraz 31,54% z grupy wiekowej 26–35 lat) odpowiedź *średni*. W grupie ankietowanych kobiet było to odpowiednio w przypadku odpowiedzi *niski* 31,98% (w tym 27,15% z grupy wiekowej 18–25 lat i 36,98% z grupy wiekowej 26–35 lat) oraz w przypadku odpowiedzi *średni* 41,75% (w tym 43,04% z grupy wiekowej 18–25 lat i 40,41% z grupy wiekowej 26–35 lat).

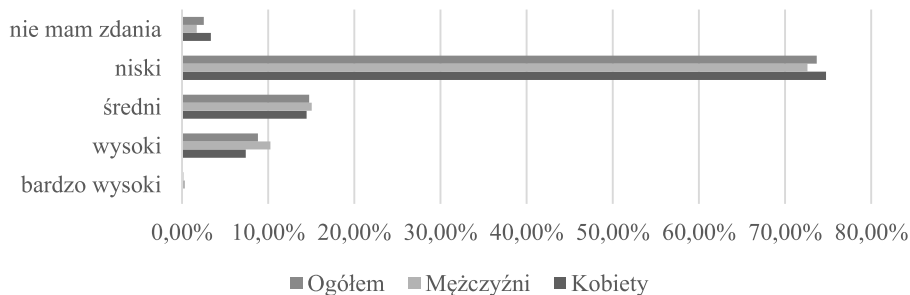

Rysunek 5. Poziom wykluczenia finansowego w Polsce w ocenie respondentów

Źródło: opracowanie na podst. badań własnych.

Niepełna 16% uczestników badań uznało, że aktualnie w Polsce możliwość wystąpienia zjawiska wykluczenia finansowego jest duża. Osoby te, określając poziom tego zagrożenia, wybrały odpowiedzi *wysoki* (13,92% respondentów, w tym 17,63% kobiet oraz 10,27% mężczyzn) oraz *bardzo wysoki* (2,88% ankietowanych, w tym 3,70% kobiet oraz 2,05% mężczyzn). Należy zaznaczyć, że najwyższej poziomu możliwości wystąpienia zjawiska wykluczenia finansowego w Polsce był oceniany przez respondentki z grupy wiekowej 18–25 lat. W grupie tej odpowiedź *wysoki* wybrało 19,2% badanych, a *bardzo wysoki* 4,63% badanych. Natomiast na najniższym poziomie oceniali go mężczyźni zaliczeni do grupy wiekowej 26–35 lat. W grupie tej odpowiedź *wysoki* wybrało tylko 8,05% badanych, a *bardzo wysoki* 2,01% badanych.

Większość osób biorących udział w badaniach (73,68%), dokonując oceny poziomu zagrożenia własnej osoby możliwością wykluczenia finansowego, wybrała jako odpowiedź poziom *niski*. Odpowiedź ta częściej była wybierana przez ankietowanych z grup wiekowych 18–25 lat (79,25%, w tym 78,81% kobiet oraz 79,72% mężczyzn) niż przez respondentów z grup wiekowych 26–35 lat (68,13%, w tym 70,55% kobiet oraz 65,77% mężczyzn).

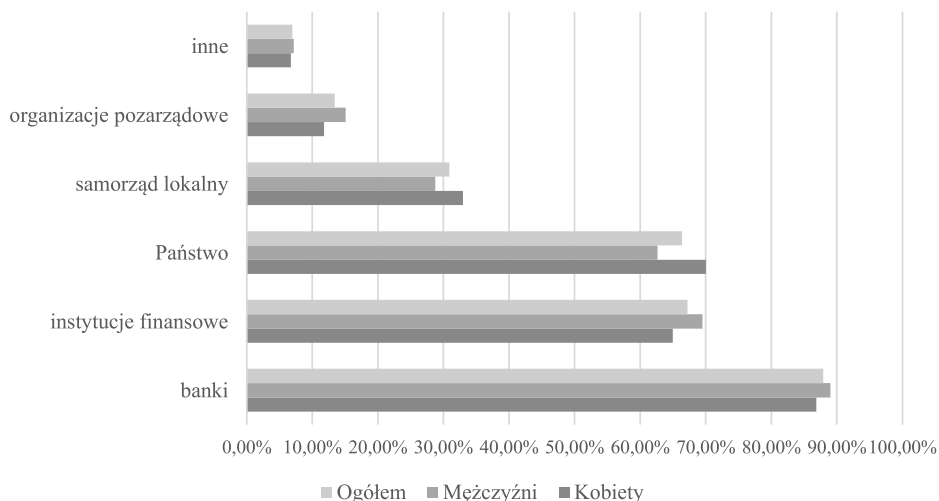

Rysunek 6. Ocena przez respondentów poziomu możliwości wykluczenia finansowego własnej osoby

Źródło: opracowanie na podst. badań własnych

2.5. Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia finansowego

Zdaniem respondentów podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie występowaniu zjawiska wykluczenia finansowego spoczywa w pierwszej kolejności na podmiotach z tym zjawiskiem bezpośrednio związanych, czyli na bankach (87,94%) oraz instytucjach finansowych (67,23%). Podmioty te częściej były wskazywane przez uczestniczących w badaniach mężczyzn niż kobiety.

Rysunek 7. Podmioty odpowiedzialne za przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia finansowego

Źródło: opracowanie na podst. badań własnych.

Dwie trzecie uczestników badań uważało, że działania w tym zakresie powinno podejmować Państwo. Takiego zdania było 70,03% uczestniczących w badaniach kobiet oraz 62,67% mężczyzn. Zdaniem co trzeciego respondenta działania w tym zakresie powinny podejmować również samorządy lokalne. Odpowiedź taką wskazało 32,99% biorących udział w badaniach kobiet oraz 28,77% mężczyzn. Co siódmy ankietowany był zdania, że w działaniach mających na celu przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia finansowego powinny w sposób czynny uczestniczyć organizacje pozarządowe.

Podsumowanie

Chociaż zjawisko wykluczenia finansowego jest stosunkowo młodym zagadnieniem stanowiącym przedmiot badań naukowych, to informacje o jego występowaniu są przekazywane opinii publicznej już od kilku dekad. W praktyce osoby uczestniczące w badaniach ankietowych miały możliwość pozyskania informacji na jego temat na każdym etapie swojego dotychczasowego życia. Tym bardziej zaskakujący jest fakt, że tylko 44% młodych respondentów stwierdziło, że posiada świadomość występowania tego zjawiska. Może to wynikać z tego, że zagadnienia te w niewielkim stopniu są omawiane w trakcie edukacji szkolnej, a wiedza, jaką na ich temat posiadają ankietowani, pochodzi przede wszystkim ze środków masowego przekazu. Ponadto jak stwierdziła większość respondentów, dostęp do informacji na temat zjawiska wykluczenia finansowego jest ograniczony. Konsekwencją tego jest wybranie przez blisko 70% respondentów, dla których pojęcie zjawiska wykluczenia finansowego nie jest obce, w trakcie dokonywania samooceny poziomu swojej wiedzy na ten temat odpowiedzi *bardzo niski* lub *niski*. W tym miejscu należy zaznaczyć, że w analizowanej grupie tylko 4,23% ankietowanych wskazało na odpowiedź *wysoki*, a 1,15% na odpowiedź *bardzo wysoki*. Informacje te pozwalają na następujące stwierdzenie: istnieje bardzo duża potrzeba podjęcia działań na polu edukacji finansowej, których celem byłoby nie tylko uświadomienie większości społeczeństwa o występowaniu zjawiska wykluczenia finansowego oraz zagrożeń z niego wynikających, ale przede wszystkim przygotowanie go do właściwego zachowania się mającego na celu zminimalizowanie możliwości wystąpienia tego zjawiska w stosunku do danej jednostki. Na tym polu bardzo dużą rolę do spełnienia ma Państwo oraz instytucje finansowe. Należy też podkreślić, że działania te powinny być prowadzone w inny niż dotychczas sposób. Na przykład realizowane kampanie społeczno-ściowe na temat problematyki wykluczenia finansowego zostały zauważone w niewielkim stopniu przez przedstawicieli młodego pokolenia.

Bibliografia

- Anderloni, L. (2007). Access to Bank Account and Payment Services. W: L. Anderloni, M.D. Braga, E.M. Carluccio (red.), *New Frontiers in Banking Services. Emerging Needs and Tailored Products for Untapped Markets*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag.

- Buko, J. (2011). Przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu jako element wspierania spójności społecznej. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 18, 268–278.
- Czapiński, J., Panek, T. (red.) (2007). *Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego, Vizja Press & IT.
- Financial Services Authority (2000). In or Out? *A Literature and Research Review. Consumer Research*, 3.
- Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion* (2008). Brussels: European Commission.
- Iwanicz-Drozdowska, M. (red.) (2011). *Edukacja i świadomość finansowa*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Kazimierzczak, T., Rymśza, M. (2005). Aktywna polityka społeczna. Stan obecny i szanse upowszechnienia koncepcji. *Analizy i Opinie ISP*, 48, 2–7.
- Leyshon, A., Thrift, N. (1995). Geographies of Financial Exclusion: Financial Abandonment in Britain and United States. *Transactions of the Institute of British Geographers*, „New Series”, 20.
- Richardson, L., Le Grand, J. (2002). *Outsider and Insider Expertise: The Response of Residents of Deprived Neighborhoods to an Academic Definition of Social Exclusion*. CASE Papers 57, London School of Economics, Centre for Analysis of Social Exclusion.
- Weber, M. (2002). *Gospodarka i społeczeństwo*. Warszawa: PWN.

PERCEPTION OF PHENOMENON OF FINANCIAL EXCLUSION BY YOUNG GENERATION OF POLES

Keywords: financial exclusion, perception, young generation

Summary. The issue of financial exclusion has been the topic of scientific research for decades now. Each and every individual may become excluded with respect to an array of criteria, such as for instance educational background, income level, financial status, nationality or even a way of living. This means they are not allowed to perform certain social activities, even though they are both able and willing to undertake them. This unfavourable condition is usually caused by other people's reluctance.

The article addresses the issues of the perception of financial exclusion among young Poles by providing a survey's outcome. Firstly, the awareness of financial exclusion problem among young people is presented. Secondly, the causes of the phenomenon are elaborated on, as well as types of individuals potentially endangered of such exclusion. Finally, the outcome of research is provided in terms of the evaluation of the phenomenon's range and identification of people in charge of counteracting it.

Translated by Magdalena Suraj

Cytowanie

Sołtysiak, M. (2017). Postrzeganie zjawiska wykluczenia finansowego przez młode pokolenie Polaków. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 2 (127), 285–297. DOI: 10.18276/ept.2017.127-26.